

KÖZGAZDASÁGTAN I.

BMEGT30A003

HÉTFŐ: 8:15–10:00 (Q-II)

HÉTFŐ: 10:15–12:00 (QAF15)

PIACI KUDARCOK

Externáliák, közjavak

34. és 36. FEJEZET

Dr. Ligeti Zsombor

ligetizs@kgt.bme.hu

Fogadóóra: Kedd 12–14, QA215

2018. 11. 26.

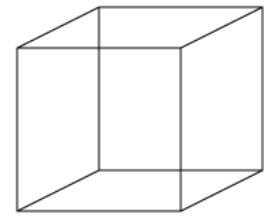
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar • Közgazdaságtan Tanszék

BMEGT30A003 - Ligeti Zsombor

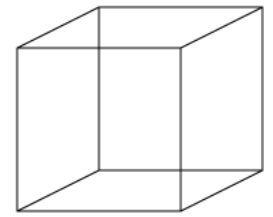
1

Miről szól a mai előadás?

- Miben más egy kormányzár és a GPS-es nyomkövető?
- Miben hasonlít a biztonsági ajtó a cementgyárra?
- Miben hasonlít az internet és az óvszer?
- Miért örülhetünk annak, hogy az autók bűzét szippanthatjuk?
- Racionális-e „tahónak” lenni?
- Miért pusztíthatja ki az emberiséget a racionalitás?

TARTALOM

1. PIACI KUDARCOK

- 1.1. Hatékony piac elmélete
- 1.2. Piaci kudarcok csoportosítása
- 1.3. Állami szerepvállalás

2. EXTERNÁLIÁK

- 2.1. Externáliák csoportosítása
- 2.2. Externáliák internalizálása

3. KÖZJAVAK

- 3.1. Közjavak finanszírozása és a potyautas problémája

1. PIACI KUDARCOK

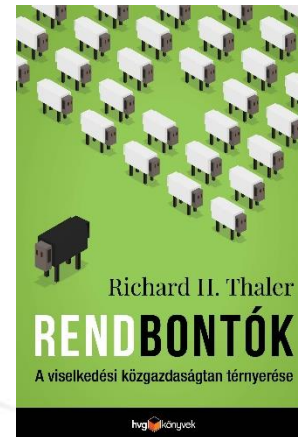
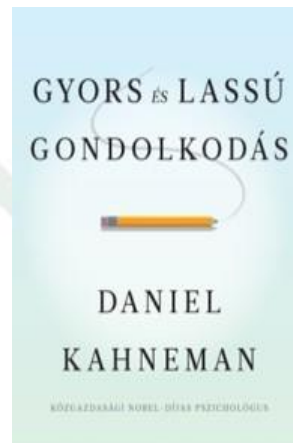
1.1. Hatékony piac elmélete

(Efficient Market Hypothesis, **EMH**)

- Adam Smith: „*láthatatlan kéz*” – az, amit nem értünk
- Piaci mechanizmus: az „**ÁR**” egy tökéletes információt hordozó **jelzés** – „ki mint kap és miért”
 - Erőforrások allokációja
 - Stabilizáció
- Az önérdék követése és a piaci verseny → **társadalmilag hatékony** végállapothoz vezet (→← Nash-féle játékelmélet eredményei)
- **Normatív** „tudományos” megközelítések (l. 1. e.a.)

1.2. Piaci kudarcok csoportosítása

- Monopólium
- Externáliák (külső gazdasági hatás, nem szándékolt hatás)
- Közjavak
- Aszimmetrikus információk
- Kognitív hibák

1.3. Állami szerepvállalás (kategória és dimenzió)

I. Allokációs szerep

- Monopóliumok
- Externáliák
- Közjavak
- Aszimmetrikus információ

II. Redisztribúciós szerep

III. Stabilizációs szerep

IV. Jogi szabályozás, végrehajtás

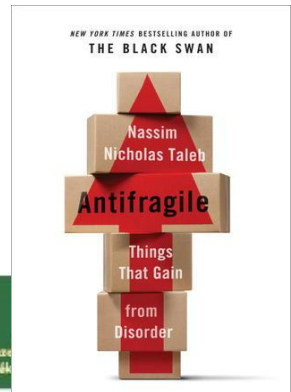
2. EXTERNÁLIÁK

EXTERNÁLIÁK

Külső gazdasági hatás:

Ha egy tevékenységnek, interakciónak van nem szándékolt hatása az interakcióban részt nem vevő szereplőre.

- Ki nem mondott előfeltétele bármilyen (gazdasági) vizsgálódásnak, hogy hinni kell abban, hogy létezik valamilyen racionális és logikus rend az adott rendszerben (a társadalomban, a gazdaságban). (SEDLÁČEK 2012, 85. o.)
- „Az a tény, hogy ez a rend emberi észszel felfogható, egy újabb ki nem mondott előfeltétel, amely sarokköve mindennemű tudományos vizsgálódásnak.” (SEDLÁČEK 2012, 87. o.)
- **Iatrogenics:** ártalmas nem szándékolt hatás (Taleb 2012)

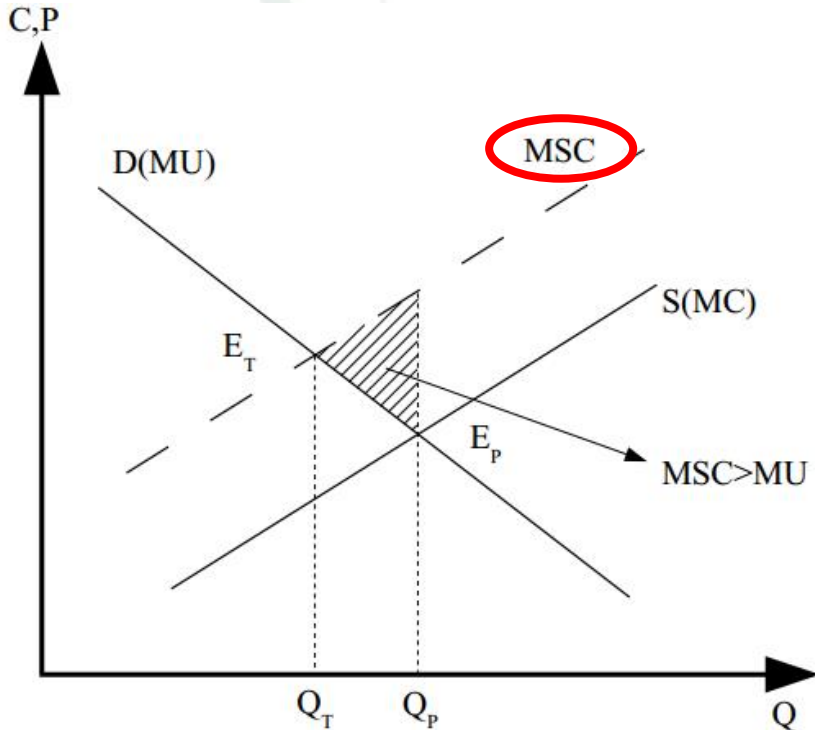

2.1. Externáliák csoportosítása

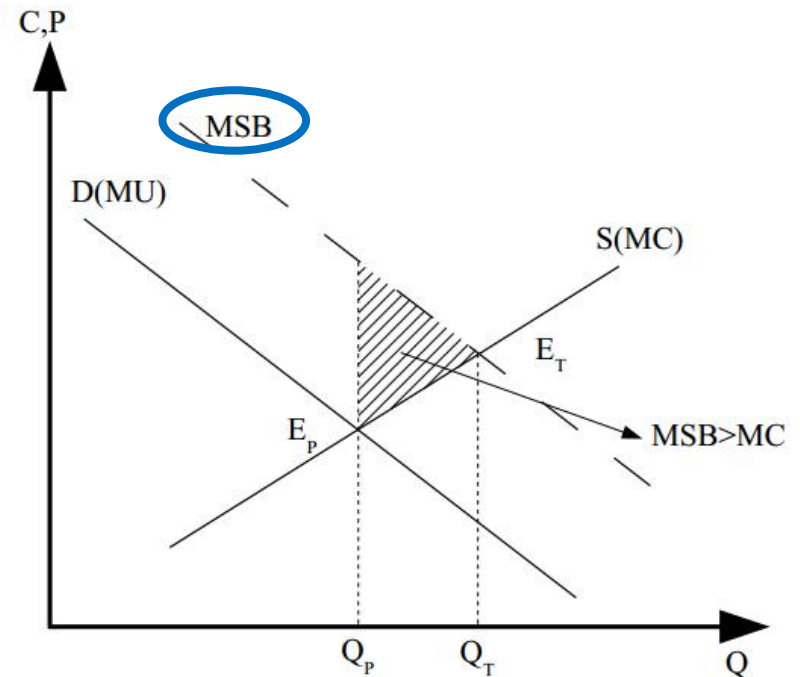
- Pozitív
 - Negatív
-
- Termelői – **MSC** (társadalmi határkötség) változik
 - Fogyasztói – **MSB** (társadalmi határhaszon) változik

Externáliák jóléti hatásai

- Negatív

- Pozitív

56. ábra: Negatív externália: a társadalmilag optimális termelés kisebb, mint a piaci optimum

57. ábra: Pozitív externália: a társadalmilag optimális termelés nagyobb mint a piaci optimum

MSC: Társadalmi határköltség – **MSB:** Társadalmi határhaszon

	POZITÍV	NEGATÍV
TERMELŐI	Saját ház/kert felújítása Pékség nyílik a sarkon Akácok kert	Cementgyár, reptér Magas egyetemi tandíj
FOGYASZTÓI	GPS nyomkövető, védőoltás, óvszer, internet AUTÓ (1900)	Biztonsági ajtó, kormányzár, cigaretta, AUTÓ (2000)

- További nem szándékolt hatások:
 - Csoportos tanult tehetetlenség / optimizmus
 - Hogyan lesz vallás egy feltételezésből?

2.2. Externáliák internalizálása

- Állami beavatkozások:
 - üvegbetét
 - Pigou-féle adó a társadalmilag kívánatos kibocsátási szint érdekében (dugódíj)
 - szubvenciók
- Piaci jellegű forgalmazható engedélyek (CO₂ kvóta kereskedelme)
- Önkéntes megállapodások

MÉRÉS

Ha valamit nem tudsz megmérni az nem is létezik?

VERBALIS VAKSÁG: Valami létezhet, csak mert nincs rá szavunk!

„ A teljesítmény mérésére és számszerűsítésére irányuló próbálkozások meglepő és nemkívánatos következményekkel járhatnak”

(Harford, 2016)

2018. 11. 26.

3. KÖZJAVAK

KÖZJAVAK

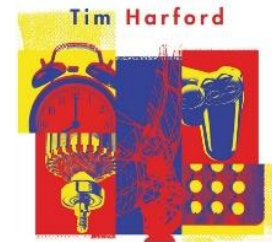
A javak csoportosítása:

		<i>Kizárhatóság</i>	
		<i>Van</i>	<i>Nincs</i>
<i>Rivalizálás</i>	<i>van</i>	Tiszta magánjavak pl. szőlő, mozijegy	Vegyes javak <i>Túlzsúfoltságra hajlamos javak.</i> pl. utak, hidak, parkok
	<i>nincs</i>	Vegyes javak <i>díjköteles javak</i> pl. kábel TV	Tiszta közjavak pl. honvédelem

3.1. Közjavak finanszírozása és a potyautas problémája

- Közjavak finanszírozása
- Közjavak keresleti függvénye – vertikális összegzés
- Potyautas probléma /közlegelő tragédiája
— „*Tahók és kiscserkészek*” (HVG 2005.02.16.) —

Piaci „racionális”, önérdékkövetés kudarca

A csecsemőtápszer,
a radar és a kettős
könyvelés

Hogyan formálja az innováció
a gazdaságot?

hvg könyvek

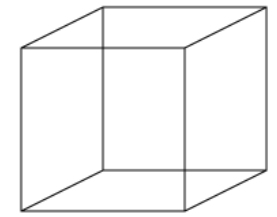
1. Antibiotikum:

- A kínai sertésfarm → hozamnövekedés. DE a sertésstrágya a helyi vízhálózatba → posztantibiotikus kor, baktériumok rezisztenssé válnak.
- ÁRA: (2050-re évente 10 millió embert ölhetnek meg gyógyszerrezisztens kórokozók) → az antibiotikumok hatástalanságának becsült monetáris értéke: száz trillió dollár

2. A közegészségügyről a piac nem gondoskodik.

- 1858 London, Temze „Nagy Bűz” → kolera 14 000 áldozat. DE 10 év kellett a zárt csatornahálózat kiépítéséhez
- ÁRA: több afrikai és ázsiai országban az elégtelen higiénia 1-7%-i veszteséget okoz a GDP-ben.

MIT TANULTUNK MA?

1. PIACI KUDARCOK

→ sokfélék

1.1. Hatékony piac elmélete

→ normatív

1.2. Állami szerepvállalás

→ kategória, dimenzió

1.3. Piaci kudarcok csoportosítása

2. EXTERNÁLIÁK

→ nem szándékolt hatás

1.1. Externáliák csoportosítása

1.2. Externáliák internalizálása → mérhetőség?

3. KÖZJAVAK

1.1. Közjavak finanszírozása és a potyautas problémája